

EL PRINCIPI DEMOCRÀTIC

De «Rassegna Comunista», any II, n. 18, de 28 de febrer de 1922, traduït per «El Comunista»

Apartat de Correus 52076 - 28080 Madrid - Estat espanyol - pci@pcielcomunista.org

En l'exposició dels problemes del comunisme, l'ocupació de certs termes engendra sovint equívocs entre els sentits diferents amb que poden ser emprats. Tal és el cas amb els termes democràcia i democràtic. En les seves enunciacions de principi, el comunisme marxista es presenta com una crítica i una negació de la democràcia; d'altra banda, els comunistes defensen sovint el caràcter democràtic, l'aplicació de la democràcia, en els organismes proletaris: sistema estatal dels consells obrers, sindicats i partit. Certament, no existeix cap contradicció en això, i no es pot objectar gens a l'ús del dilema: democràcia burgesa o democràcia proletària, com a equivalent perfecte de: democràcia burgesa o dictadura proletari.

En efecte, la crítica marxista dels postulats de la democràcia burgesa està basada en la definició dels caràcters de l'actual societat dividida en classes, i demostra la inconsistència teòrica i la insídia pràctica d'un sistema que vol conciliar la igualtat política amb la divisió de la societat en classes socials, determinades per la naturalesa de la manera de producció.

La llibertat i la igualtat política contingudes, segons la teoria liberal, en el dret al sufragi, només tenen sentit sobre una base que exclou la disparitat de les condicions econòmiques fonamentals: heus aquí per què els comunistes acceptem la seva aplicació dins dels organismes de classe del proletariat, i sostenim que cal donar un caràcter democràtic al seu mecanisme.

Així com un error doctrinal esta sempre en la base d'un error en la tàctica política i, si es vol, en la seva traducció en el llenguatge de la nostra consciència crítica col·lectiva, de la mateixa manera es té un reflex de tota la política i la tàctica perniciosa de la socialdemocràcia en l'error de principi que consisteix en presentar al socialisme com l'hereu d'una part substancial del contingut que la doctrina liberal va oposar contra el de les velles doctrines polítiques basades en l'espiritualisme.

Per contra, i lluny d'acceptar-la per complementar-la, el socialisme marxista destrueix justament, des de les seves primeres formulacions, tota la crítica que el liberalisme democràtic havia edificat contra

l'aristocràcia i les monarquies absolutes de l'antic règim. Evidentment, i diguem-ho ja per aclarir la nostra orientació, aquesta destrucció no té per objecte la reivindicació de la supervivència de les doctrines espiritualistes o idealistes contra el materialisme *volterià* dels revolucionaris burgesos, sinó la demostració que, en realitat, els teòrics d'aquest últim, amb la filosofia política de l'«Enciclopèdia», només s'il·lusionaven en creure haver superat les boirines de la metafísica aplicada a la sociologia i a la política, i els absurds de l'idealisme, i que, juntament amb els seus predecessors, havien de caure sota la crítica veritablement realista dels fenòmens socials i de la història, edificada amb el materialisme històric de Marx.

Teòricament, encara és important demostrar que per aprofundir l'abisme entre el socialisme i la democràcia burgesa, per retornar a la doctrina de la revolució proletària el seu potent contingut revolucionari, perdut en les adulteracions dels qui forniquen amb la democràcia burgesa, no és de cap manera necessari fundar-se sobre una revisió dels nostres principis en un sentit idealista o neoidealista, sinó que n'hi ha prou simplement en remuntar-se a les posicions adoptades pels mestres del marxisme enfront als enganys de les doctrines liberals i de la filosofia materialista burgesa.

Mantenint el nostre argument, mostrarem que la crítica del socialisme a la democràcia era substancialment una crítica a la crítica democràtica de les velles filosofies polítiques, una crítica a la seva pretesa oposició universal, una demostració que elles s'assemblaven teòricament, així com pràcticament el proletariat no tenia tant que felicitar-se del passatge de la direcció de la societat de les mans de la noblesa feudal, monàrquica i religiosa, a les de la jove burgesia comercial i industrial. I la demostració teòrica que la nova filosofia burgesa no havia derrotat als vells errors dels règims despòtics, sinó que era només un edifici de nous sofismes, corresponia concretament a la negació, continguda en el sorgiment del moviment subversiu del proletariat, de la pretensió burgesa d'haver organitzat per sempre l'administració de la societat sobre bases pacífiques i indefinidament perfectibles amb l'adveniment del dret de sufragi i del

parlamentarisme.

Mentre que les velles doctrines polítiques fundades sobre conceptes espiritualistes, o directament sobre la revelació religiosa, pretenien que les forces sobrenaturals que governen la consciència i la voluntat dels homes havien assignat a certs individus, a certes famílies, a certes castes, la tasca de dirigir i d'administrar la vida col·lectiva, convertint-los per investidura divina en dipositaris de la preciosa «autoritat» i la filosofia democràtica, que es va afirmar paral·lelament a la revolució burgesa, va oposar a aquestes assercions la proclamació de la igualtat moral, política i jurídica de tots els ciutadans, ja fossin nobles, eclesiàstics o plebeus, i va voler transferir la «sobirania», del cercle restringit de la casta o de la dinastia, al cercle universal de la consulta popular basada en el sufragi, mitjançant el qual la majoria dels ciutadans designa amb la seva voluntat als regidors de l'Estat.

Els rajos que els sacerdots de totes les religions i els filòsofs espiritualistes van tirar contra aquesta concepció, no basten perquè sigui acceptada com la victòria definitiva de la veritat contra l'error obscurantista, tot i que, per molt temps, el «racionalisme» d'aquesta filosofia política va semblar ser l'última paraula, tant de la ciència social com de l'art polític, i ha obtingut la solidaritat de molts pretesos socialistes. L'afirmació que l'època dels «privilegis» ha caducat des que la jerarquia social es constitueix sobre la base de les formacions electorals majoritàries, no resisteix a la crítica marxista, que projecta una llum totalment diferent sobre la naturalesa dels fenòmens socials; i la seva construcció lògica pot seduir únicament si es parteix de la hipòtesi que el vot, o sigui, el parer, l'opinió, la consciència de cada elector, té el mateix pes quan confereix la seva delegació per a l'administració dels assumptes col·lectius. La manca de realisme i «materialisme» de tal concepte queda demostrada, de moment, en la següent consideració: ell configura cada home com una «unitat» perfecta d'un sistema compost d'altres unitats potencialment equivalents, i en lloc de valorar l'opinió de cada individu en funció de les seves múltiples condicions de vida, o sigui, de les seves relacions amb els altres homes, la teoritza suposant la seva «sobirania». Això equival a situar la consciència dels homes fora del reflex concret dels fets i de les determinacions del mitjà, a pensar que és una estella encesa en qualsevol organisme (en el saludable com en el desgastat, en aquell que té harmònicament satisfetes les seves necessitats com en el turmentat per elles) amb la mateixa equitat providencial per una indefinible

divinitat que dispensa la vida. Aquest ja no designaria més al monarca, però li hauria donat a cadascun la mateixa facultat per indicar-ho. A despit de la seva ostentació de racionalitat, la premissa sobre la qual es recolza la teoria democràtica no és dissímil, en la seva puerilitat metafísica, a la premissa d'aquest «lliure arbitri» pel qual la llei catòlica del més enllà absol o condemna. Col·locant-se fora del temps i de la contingència històrica, la democràcia teòrica no està doncs menys impregnada d'espiritualisme que el que estan, en el seu profund error, les filosofies de l'autoritat revelada i de la monarquia per dret diví.

Qui vulgui aprofundir en aquestes confrontacions no tindrà més que recordar que la doctrina política democràtica ha estat exposada, molts segles abans de la declaració dels drets de l'home i del ciutadà, i de la gran revolució per pensadors que estaven totalment sobre el terreny de l'idealisme i de la filosofia metafísica; i d'altra banda, la gran revolució mateixa va abatre els altars del déu cristià en nom de la Raó, però encara d'aquesta en va voler i va haver de fer-ne una divinitat.

Incompatible amb la crítica marxista, aquesta premissa és pròpia no només de les construccions del liberalisme burgès, sinó també de totes aquelles doctrines constitucionals i d'aquells projectes d'edificació de la societat que es funden sobre la «virtut intrínseca» de certs esquemes de relacions socials i estatals. De fet, edificant la seva pròpia doctrina de la història, el marxisme demolia simultàniament l'idealisme medieval, el liberalisme burgès i el socialisme utòpic.

Contra aquestes edificacions arbitràries de constitucions socials, ja siguin aristocràtiques o democràtiques, autoritàries o liberals, a les quals és anàloga pels seus errors, la concepció anarquista d'una societat sense jerarquia i sense delegació de poders, el comunisme crític ha oposat un estudi molt més fundat de la naturalesa de les relacions socials i de les seves causes, en el complex desenvolupament evolutiu que aquestes presenten al llarg del curs de la història humana, una anàlisi atenta del caràcter d'aquestes relacions en l'època capitalista actual, i una sèrie d'hipòtesis meditada sobre la seva evolució ulterior, a les quals ve ara a agregar-se la formidable contribució teòrica i pràctica de la revolució proletària russa.

Seria superflu desenvolupar aquí els notoris conceptes del determinisme econòmic i els arguments que demostren com de ben fundada és la seva

ocupació en la interpretació dels fets històrics i del mecanisme social. La introducció dels factors que estan sobre el terreny de la producció, de l'economia i de les relacions de classe que sorgeixen d'elles, elimina simultàniament tot apriorisme, propi dels conservadors o dels utopistes, franquejant així la via a l'explicació científica dels fets de diferents ordres que constitueixen les manifestacions jurídiques, polítiques, militars, religioses i culturals de la vida social.

Ens limitarem a seguir sumàriament a través del curs històric les evolucions que ha presentat la manera d'organització social i d'agrupació dels homes, no només en l'Estat, representació abstracta d'una col·lectivitat unificadora de tots els individus, sinó també en els diferents organismes a la formació dels quals donen lloc les relacions entre els individus.

A la base de la interpretació de tota jerarquia social, ja sigui aquesta extensíssima o limitada, estan les relacions entre els diferents individus, i en la base d'aquestes es troba la divisió de funcions entre ells.

Sense risc d'error greu, podem imaginar l'existència, al principi, d'una forma de vida completament inorganitzada de l'espècie humana. El nombre limitat d'individus els permet viure dels productes de la naturalesa sense exercir art o treball sobre aquesta última; en aquestes condicions, per viure, cadascun podria prescindir dels seus semblants. Només existeixen aquelles relacions comuns a totes les espècies, les de la reproducció, però per a l'espècie humana –i no només per a ella– elles basten ja per constituir un sistema de relacions i una consegüent jerarquia en la família. Aquesta pot fundar-se sobre la poligàmia, sobre la poliàndria, o sobre la monogàmia; no és aquesta l'ocasió d'entrar en tal anàlisi, però la mateixa ens ofereix l'embrió d'una vida col·lectiva organitzada sobre la divisió de funcions requerida per les conseqüències directes dels factors fisiològics, que mentre porten a la mare a emparar la prole i a criar-la, consagren al pare a la caça, al saqueig, a la protecció contra els enemics externs, etc.

Tal com en les fases ulteriors del desenvolupament de la producció i de l'economia, és inútil aturar-se en l'estudi abstracte si, en aquesta fase inicial d'absència gairebé completa d'aquest desenvolupament, estem en presència de la unitat–individu de la unitat–societat. La unitat de l'individu té indubtablement sentit des del punt de vista biològic, però és inventiva metafísica fer d'ell el fonament de construccions socials, perquè des del punt de vista social no totes les unitats tenen el mateix valor, i perquè la col·lectivitat només sorgeix de relacions i de formacions en les quals, a causa de les

múltiples influències de l'ambient social, la part i l'activitat de cada individu no són una funció individual sinó col·lectiva. Encara en el cas elemental d'una societat inorganitzada, o de no–societat, la mateixa base fisiològica que produeix l'organització familiar ens basta per destruir l'arbitrària representació de l'individu com una unitat indivisible (en el sentit literal del terme) i susceptible de formar composicions superiors amb altres unitats semblants que conserven la seva distinció pròpia i, en cert sentit, la seva equivalència. Evidentment, ni tan sols existeix la unitat–societat, ja que les relacions entre els homes, partint de la de pura noció de l'existència recíproca, són limitadíssimes i restringides al cercle de la família o del clan. Podem anticipar la conclusió òbvia que la «unitat–societat» no ha existit mai i no existirà probablement mai, sinó com un «límit» al qual s'hi podrà aproximar progressivament superant els confins de les classes i dels Estats.

Es pot considerar la unitat–individu com un element utilitzable en les deduccions o en les construccions socials, o, si es vol, per negar la societat, només partint d'una premissa irreal que, en el fons, i encara en formulacions moderníssimes, no deixa de ser una reproducció diferent dels conceptes de la revelació religiosa, de la creació, i de la independència d'una vida espiritual respecte dels fets de la vida natural i orgànica. La divinitat creadora, o una força única regidora dels destins del món, hauria donat a cada individu aquesta investidura elemental, fent d'ell una molècula autònoma bé definida, conscient, volitiva, responsable, del conglomerat social, independentment de les contingències agregades per les influències físiques del mitjà. Aquest concepte religiós i idealista està modificat només en aparença en la concepció del liberalisme democràtic o de l'individualisme llibertari: l'ànima com a estella encesa per l'Ens suprem, la sobirania subjectiva de cada elector, o l'autonomia il·limitada del ciutadà de la societat sense lleis, són d'altres sofismes que pequen de la mateixa puerilitat enfront de la crítica marxista, per més resolt que hagi estat el «materialisme» dels primers burgesos liberals i dels anarquistes.

A aquesta concepció li correspon aquella altra suposició, igualment idealista, de la perfecta unitat social, del *monisme* social, edificada sobre la base de la voluntat divina que governa i administra la vida de la nostra espècie. Retornant a l'estadi primitiu de la vida social que consideràvem més amunt, i en presència de l'organització familiar, hem de concloure que, en la interpretació de la vida de l'espècie i en el

seu procés evolutiu, podem prescindir de les hipòtesis metafísiques de la unitat-individu i de la unitat-societat. En canvi, podem afirmar positivament que, amb la família, estem en presència d'un tipus de col·lectivitat organitzada sobre una base unitària. Nosaltres ens guardem bé de fer d'ella un tipus fix i permanent, i més enllà d'idealitzar-la com a arquetip de convivència social, tal com es pot fer amb l'individu en l'anarquisme o en la monarquia absoluta; constatem simplement l'existència d'aquesta unitat primordial d'organització humana, a la qual succeiran unes altres; que ella mateixa es modificarà en diferents aspectes, que es convertirà en element constitutiu d'altres organismes col·lectius i, tal com podria suposar-se, que desapareixerà en les formes socials avançadíssimes. No experimentem cap necessitat d'estar per principi a favor o en contra de la família, com tampoc, per exemple, a favor o en contra de l'Estat; el que ens interessa és aprendre en la mesura del possible, el sentit de l'evolució d'aquests tipus d'organització humana, i, quan ens preguntem si desapareixeran un dia, ho fem de la manera més objectiva, doncs no és propi de la nostra mentalitat el considerar-los ni com a sagrats i intangibles, ni com a perniciosos i a destruir: el conservadorisme i el seu contrari (és a dir la negació de tota forma d'organització i de jerarquia social) són igualment febles des del punt de vista crític, i igualment estèrils en resultats.

En l'estudi de la història humana, i lluny de la tradicional oposició entre les categories d'individu i societat, seguim la formació i l'evolució d'altres unitats, és a dir, d'altres col·lectivitats humanes organitzades; agrupaments humans restringits, o vastos, fundats sobre una divisió de funcions i sobre una jerarquia, que apareixen com a factors i com a actors de la vida social. Només en un cert sentit, aquestes unitats poden ser comparades a unitats orgàniques, a organismes vius les cèl·lules dels quals, amb diferents funcions i importància, són els homes o grups elementals d'homes; però l'analogia no està completa, ja que, mentre l'organisme vivent té límits definits i un curs biològic de desenvolupament i de mort, les unitats socials organitzades no estan tancades en límits fixos, i es renoven contínuament, entrellaçant-se, descomponent-se i recomponent-se al mateix temps. El que ens interessa demostrar i ens va portar a detenir-nos sobre el primer i obvi exemple de la unitat familiar, és que, a pesar que aquestes unitats estan formades evidentment per individus, i a pesar que la seva pròpia composició és variable, elles actuen com a «totalitats» orgàniques i integrals, i la seva descomposició en unitats-individu només té un valor mitològic i irreal. L'element família té una vida unitària que no depèn del

nombre dels individus que agrupa, sinó de la trama de les seves relacions: així doncs, per expressar-nos banalment, no té el mateix valor una família composta pel cap, les dones i alguns ancians invàlids, que aquella composta, a més del cap, per alguns fills joves i aptes per al treball.

A partir de la família, aquesta primera forma d'unitat organitzada d'individus que ens presenta les primeres divisions de funcions i les primeres jerarquies i formes d'autoritat, de l'adreça de les activitats dels individus i de l'administració, es passa –en el curs de l'evolució– a través d'una infinitat d'altres formes d'organització, cada vegada més complexes i vastes. La raó d'aquesta creixent complexitat radica en la creixent complexitat de les relacions i de les jerarquies socials, que sorgeix d'una diferenciació cada vegada més accentuada, determinada al seu torn pels sistemes de producció que l'art i la ciència posen a la disposició de les activitats humanes per a l'elaboració d'un nombre creixent de productes (en el sentit més ampli de la paraula), aptes per satisfer les necessitats de societats humanes més nombroses i més evolucionades, que tendeixen cap a formes de vida superiors. Una anàlisi que vulgui abastar el procés de la formació i de la modificació de les diferents organitzacions humanes i el mecanisme de les seves relacions en tota la societat, ha de basar-se, en la noció del desenvolupament de la tècnica productiva i de les relacions econòmiques que sorgeixen de les situacions dels individus en les diferents funcions exigides pel mecanisme productiu. L'estudi de la formació i de l'evolució de les dinasties, de les castes, dels exèrcits, dels estats, dels imperis, de les corporacions o dels partits, pot i ha de tenir lloc a través d'un estudi recolzat en tals elements. Pot pensar-se que, en el punt culminant d'aquest complex desenvolupament, es trobi una forma d'unitat organitzada que coincideixi amb els límits mateixos de la humanitat, realitzant la divisió racional de les funcions entre tots els homes, i es pot discutir sobre el sentit i els límits que tindrà, en aquesta forma superior de la convivència humana, el sistema jeràrquic de l'administració col·lectiva.

Interessant-nos arribar a l'examen d'aquells organismes unitaris les relacions internes dels quals estan basades en el que correntment es denomina el «principi democràtic», introduïrem una distinció simplificadora entre les col·lectivitats organitzades que reben la seva jerarquia de l'exterior, i les que la formen per si mateixes en el seu propi si. Segons la concepció religiosa i la teoria autoritària pura, la

societat humana seria sempre una col·lectivitat unitària que rep la seva jerarquia dels poders sobrenaturals; i no insistirem en la crítica de tal simplisme metafísic que està contradit per tota la nostra experiència. La jerarquia neix per raons naturals de la necessitat de la divisió entre les funcions, i això evidentment té també lloc en la família. En transformar-se en tribu i en horda, aquesta ha d'organitzar-se per lluitar contra altres organitzacions, i sorgeixen així jerarquies militars per la conveniència de confiar el comandament als més aptes per valoritzar les energies comunes. Aquest criteri electiu basat en l'interès general, i que és per mil·lennis molt més antic que l'electoralisme democràtic modern (ja que els reis, els caps militars i els sacerdots van ser originàriament triats), va acabar per ser relegat per altres criteris de formació de les jerarquies, donant lloc a privilegis de casta, a través de l'herència familiar o de la iniciació d'escoles, de sectes i de cultes restringits, sent en general la possessió d'un cert grau, justificada per aptituds i funcions especials, l'element més important per influir en la transmissió d'aquest mateix grau, almenys en els casos normals. Ja hem dit que no tenim la intenció d'indagar en el si de la societat tot el procés formatiu de les castes i després de les classes; aquestes es superposen a la necessitat lògica d'una divisió de funcions, el monopoli del poder i de la influència que acompanya a la posició de privilegi de certes capes d'individus en el mecanisme econòmic. D'una o altra forma, tota casta dirigent es dona una jerarquia organitzativa, i el mateix passa amb les classes econòmicament privilegiades. Per limitar-nos a un sol exemple: l'aristocràcia terratinent de l'edat mitjana, coaliant-se contra els assalts d'altres classes per a la defensa del privilegi comú, va construir una forma d'organització que va culminar en la monarquia a les mans de la qual es van concentrar els poders públics, constituïts a exclusió dels altres estrats de la població. L'Estat de l'època feudal és l'organització de la noblesa feudal recolzada pel clergat. L'exèrcit és el principal instrument de força d'aquestes monarquies militars: estem aquí enfront d'un tipus de col·lectivitat organitzada la jerarquia de la qual està constituïda des de l'exterior, ja que és el rei qui nomena els quadres de l'exèrcit, fundat sobre l'obediència passiva de cadascun dels seus components. Tota forma d'Estat concentra en una autoritat unitària la capacitat d'ordenar i d'enquadrar una sèrie de jerarquies executives: exèrcit, policia, magistratura i burocràcia. Així, la unitat-Estat se serveix materialment de l'activitat d'individus de totes les classes, però està organitzada sobre la base d'una sola o d'unes poques classes privilegiades que tenen el poder de constituir les seves diferents jerarquies. Les altres classes, i en general tots els grups d'individus per

els qui resulta molt evident que els seus interessos i les seves exigències no estan de cap manera garantits per l'organització estatal existent (encara que aquesta emeti contínuament aquesta pretensió), busquen donar-se organitzacions pròpies per fer prevaler els seus propis interessos, partint de la constatació elemental de la identitat d'ubicació dels seus membres en la producció i en la vida econòmica.

Si, en ocupar-nos naturalment d'aquelles organitzacions que es donen elles mateixes la seva pròpia jerarquia, ens plantejem el problema de quin és la millor manera de designar aquesta jerarquia per a la defensa dels interessos col·lectius de tots els membres d'aquestes organitzacions, i per evitar en el seu si la formació d'estratificacions basades sobre el privilegi, se'ns proposa el mètode basat en el principi democràtic: consultar a tots els individus i servir-se del semblar de la majoria per designar als qui hauran d'ocupar els graus de la jerarquia.

La crítica de tal proposició ha de ser molt més severa quan es proposa la seva aplicació al conjunt de la societat actual, o a certes nacions, que quan es tracta d'introduir-la en el si d'organitzacions molt més restringides com els sindicats proletaris i els partits.

En el primer cas, ha de ser rebutjada sense més perquè està plantejada en el buit, sense tenir en compte per res la situació econòmica dels individus, i amb la pretensió que el sistema és intrínsecament perfecte, independentment de la consideració dels desenvolupaments evolutius que travessa la col·lectivitat sobre la qual està aplicada.

La divisió de la societat en classes netament diferents –com a resultat dels privilegis econòmics– treu qualsevol mena de valor a una opinió majoritària. La nostra crítica refuta la pretensió enganyosa que el mecanisme de l'Estat democràtic i parlamentari nascut de les constitucions liberals modernes fa d'ell una organització de tots els ciutadans en l'interès de tots els ciutadans. Existint interessos oposats i conflictes de classe no és possible una unitat d'organització; i l'Estat, malgrat l'aparença exterior de la sobirania popular, continua sent l'òrgan de la classe econòmicament dominant i l'instrument de la defensa dels seus interessos. Malgrat l'aplicació del sistema democràtic a la representació política, nosaltres veiem la societat burgesa com un conjunt complex d'altres organismes unitaris, molts dels quals s'agrupen entorn del potent organisme centralitzat que és l'Estat polític, perquè són aquells que sorgeixen dels agrupaments de les capes privilegiades i que tendeixen a la conservació de l'aparell social actual;

alguns poden ser indiferents o canviar la seva orientació enfront de l'Estat; uns altres finalment, sorgeixen en el si de les capes econòmicament oprimides i explotades, i estan dirigides contra l'Estat de classe. El comunisme demostra per tant que, mentre respecte a l'economia persisteix la divisió en classes, la formal aplicació jurídica i política del principi democràtic i majoritari a tots els ciutadans no aconsegueix donar a l'Estat el caràcter d'una unitat organitzativa de tota la societat o de tota la nació. La democràcia política ha estat introduïda amb aquesta pretensió oficial; però, en realitat, és adoptada com una forma que convé al poder específic de la classe capitalista i a la seva pura i simple dictadura, amb el propòsit de conservar els seus privilegis.

No és per tant necessari insistir molt en la demolició crítica de l'error que consisteix a atribuir el mateix grau d'independència i de maduresa al «vot» de cada elector –ja sigui aquest un treballador consumit per l'excés de fatiga física o un ric sibarita, un astut capità d'indústria o un desgraciat proletari que ignora les raons i els remeis de les seves estretors–, anant a buscar de tant en tant per un llarg període de temps la semblança entre uns i altres, i pretenent que l'exercici d'aquestes funcions sobiranes basti per assegurar la calma i l'obediència de tot aquell que se sentirà escorxat i maltractat per les conseqüències de la política i de l'administració estatal.

Aclarint així que el principi de la democràcia no posseeix cap virtut intrínseca, i que no val gens com a principi, sent més aviat un simple mecanisme organitzatiu basat en la simple i banal presumpció aritmètica que la majoria té raó, i que la minoria està equivocada; vegem si, i en quina mesura, aquest mecanisme és útil i suficient per a la vida d'organitzacions que comprenen col·lectivitats més restringides i no dividides per les trinxeres dels antagonismes que neixen de les condicions econòmiques, considerades en el procés dels seus desenvolupaments històrics.

Plantegem l'interrogant de si el mecanisme democràtic és aplicable en la dictadura proletària, o sigui, en la forma d'Estat sorgida de la victòria revolucionària de les classes rebels contra el poder dels Estats burgesos; de manera que sigui lícit definir aquesta forma d'Estat pel seu mecanisme intern de delegació dels poders i deformació de les jerarquies, com una «democràcia proletària». La qüestió ha de ser abordada sense prejudicis. Bé pot passar que s'arribi a la conclusió que aquest mecanisme sigui utilitzable,

amb certes modalitats, mentre no neixi de l'evolució mateixa de les coses un altre més apte, però cal convèncer-se que realment cap raó ens porta a establir a priori el concepte de sobirania de la «majoria» del proletariat. L'endemà de la revolució, aquesta majoria no és encara completament homogènia i no constitueix una classe única: a Rússia, per exemple, el poder està en mans de les classes dels obrers i dels camperols, però és fàcil demostrar, per poc que es consideri tot el desenvolupament del moviment revolucionari, que la classe del proletariat industrial, molt menys nombrosa que la dels camperols, representa una part molt més important d'aquest moviment, i és lògic doncs que en els consells proletaris, en el mecanisme dels Soviets, un vot d'obrer valgui molt més que el vot d'un camperol.

No tenim la intenció d'examinar aquí a fons les característiques de la constitució de l'Estat proletari. Nosaltres no ho concebem sota un aspecte immanent, tal com els reaccionaris veuen la monarquia per dret diví, els liberals al parlamentarisme i al sufragi universal, i els anarquistes al no-Estat. L'Estat proletari, com a organització d'una classe dirigida contra unes altres que han de ser despallades dels seus privilegis econòmics, és una força històrica real que s'adapta al fi que persegueix, o sigui, a les necessitats que li van donar naixement. En certs moments podria prendre impuls sobre les consultes de les més vastes masses com sobre la funció de restringidíssims organismes executius proveïts de plens poders; la qüestió essencial és que a aquesta organització del poder proletari se li donin els mitjans i les armes per enderrocar el privilegi econòmic burgès i les resistències polítiques i militars de la burgesia, de manera de preparar després la desaparició mateixa de les classes, i les modificacions cada vegada més profundes de la seva pròpia tasca i de la seva mateixa estructura.

Una cosa és indubtable: mentre que la democràcia burgesa només té el propòsit efectiu d'excloure les grans masses proletàries i petit-burgeses de tota influència sobre la direcció de l'Estat, la qual està reservada a les grans oligarquies industrials, bancàries i agràries, la dictadura proletària ha de poder empènyer en la lluita que ella personifica a les capes més vastes de la massa proletària i encara no proletària. Però l'assoliment d'aquest objectiu no s'identifica en absolut (a no ser per a qui està ennuvolat per prejudicis) amb la formació d'un vast engranatge de consulta electiva: aquesta pot ser massa i –més sovint– massa poc, ja que després d'haver participat en tal forma, molts proletaris

s'abstindrien d'altres manifestacions actives en la lluita de classe. D'altra banda, la gravetat de la lluita en certes fases exigeix la promptitud de decisions i de moviments, i la centralització de l'organització dels esforços en una direcció comuna. Per complir aquestes condicions, l'Estat proletari, tal com l'experiència russa ens ensenya amb una multitud d'elements, funda el seu engranatge constitucional sobre característiques que laceren directament els cànons de la democràcia burgesa: per això els partidaris d'aquesta clamen per la violació de la llibertat, mentre que només es tracta de desemmascarar els prejudicis filisteus amb els quals la demagogia ha assegurat sempre el poder dels privilegiats. El mecanisme constitucional de l'organització estatal en la dictadura del proletariat no és només consultiu sinó al mateix temps executiu, i la participació en les funcions de la vida política, sinó la de tota la massa dels electors, almenys la d'una vasta capa dels seus delegats, no és intermitent sinó contínua. És interessant constatar que això s'aconsegueix sense danyar, és més, acompanyant al caràcter unitari de l'acció de tot l'aparell estatal, precisament gràcies a criteris oposats als de l'hiperliberalisme burgès, o sigui, suprimint substancialment el sufragi directe i la representació proporcional, després d'haver descartat, com ja hem vist, l'altre dogma sagrat del sufragi igualitari.

No pretenem establir aquí que aquests nous criteris introduïts en el mecanisme representatiu, o fixats en una constitució, ho siguin per raons de principi: podrien canviar en altres circumstàncies, i en tot cas volem aclarir que no atribuïm a aquestes formes d'organització i de representació cap virtut intrínseca. Tot el que estem demostrant es tradueix en una tesi marxista fonamental que pot ser enunciada així: «la revolució no és un problema de formes d'organització». Per contra, la revolució és un problema de contingut, o sigui, de moviment i d'acció de les forces revolucionàries en un procés incessant, que no pot teoritzar-se fixant-lo en les temptatives diverses i vanes d'una immòbil «doctrina constitucional».

De totes maneres, en el mecanisme dels consells obrers no trobem el criteri propi de la democràcia burgesa segons el qual cada ciutadà designa directament el seu delegat a la representació suprema, al parlament. Existeixen per contra diferents nivells territorials cada vegada més amplis dels consells obrers i camperols, fins a arribar al Congrés dels Soviets. Cada consell local o de districte tria els seus delegats al Consell superior, així com els membres de la seva pròpia administració, és a dir, l'òrgan executiu corresponent. Mentre que a la base, en els consells

inicials urbans i rurals, tota la massa és consultada, en les eleccions de delegats als consells superiors i als altres càrrecs, l'elecció no és efectuada segons el sistema proporcional sinó segons el majoritari, i cada conjunt d'electors tria els seus delegats segons les llestes proposades pels partits. D'altra banda, com la majoria de les vegades es tracta de triar un sol delegat que representa el lligam entre un nivell inferior i un nivell superior dels consells, és evident que dos dels dogmes del liberalisme formal: l'escrutini de llista i la representació proporcional, desapareixen al mateix temps. Ja que cada nivell dels consells ha de constituir organismes no només consultius sinó també administratius que estan estretament lligats a l'administració central; és natural que, a mesura que es puja cap a representacions més restringides, s'hagin de tenir no ja les assemblees parlamentàries de xerraires que discuteixen interminablement sense actuar mai, sinó cossos restringits i homogenis aptes per dirigir l'acció i la lluita política i el camí revolucionari concorde de tota la massa així enquadrada.

Tal mecanisme és completat per aquelles virtuts que no podrien mai estar contingudes automàticament en cap projecte constitucional i que deriven de la presència d'un factor de primeríssim ordre, el partit polític, el contingut del qual sobrepassa des de lluny la pura forma organitzativa, i la consciència i voluntat col·lectives de la qual operants permeten implantar el treball segons les necessitats d'un llarg procés que avança incessantment. El partit polític és l'òrgan que més pot aproximar-se als caràcters d'una col·lectivitat unitària, homogènia i solidària en l'acció. En realitat, el partit comprèn només una minoria de la massa, però les característiques que presenta, en comparació de tot un altre organisme de representació basat sobre amplies capes, són justament tals que demostren que el partit representa els interessos i el moviment col·lectiu millor que tot un altre òrgan. En el partit polític té lloc la participació contínua i ininterrompuda de tots els membres en l'execució del treball comú, i la preparació a la solució dels problemes de lluita i de reconstrucció dels quals el gruix de la massa només pot tenir consciència en el moment en què es delineen. Per totes aquestes raons, és natural que en un sistema de representació i de delegació que no sigui el de la mentida democràtica, sinó que estigui basat sobre un estrat de la població impulsat en el curs de la revolució per comuns interessos fonamentals, l'elecció espontània recaigui en els elements proposats pel partit revolucionari, que està armat per a les exigències del procés de lluita, i que

ha pogut i sabut preparar-se per afrontar els problemes que el mateix planteja. Més tard direm alguna cosa per demostrar que ni tan sols al partit atribuïm aquestes facultats com a simple resultat del seu criteri especial de constitució: el partit pot o no, ser apte per complir la tasca de propulsor de l'obra revolucionària d'una classe. No al partit polític en general, sinó a un partit, el comunista, pot correspondre tal funció; i el propi partit comunista no està preventivament immunitzat contra els cent perills de la degeneració i de la dissolució. Els caràcters positius que posen al partit a l'altura de la seva tasca no es troben doncs en el seu mecanisme estatutari i en les simples mesures d'organització interna, sinó que s'afirmen a través del propi procés del desenvolupament del partit i de la seva participació en les lluites i en l'acció, com a formació d'una adreça comuna entorn d'una concepció del procés històric, d'un programa fonamental –que es precisa com una consciència col·lectiva–, i, al mateix temps, entorn d'una ferma disciplina organitzativa. El desenvolupament d'aquestes idees esta contingut en les tesis sobre la tàctica presentades al Congrés del Partit Comunista d'Itàlia, i que el lector coneix (Veure nota 1).

Retornant a la naturalesa de l'engranatge constitucional de la dictadura proletària, que és, tal com ja ho hem dit, tant legislatiu com a executiu en els seus nivells successius, hem d'afegir alguna cosa per precisar quins són les tasques de la vida col·lectiva respecte a les quals aquest engranatge té funcions i iniciatives executives que justifiquen la seva formació mateixa i les relacions del seu mecanisme elàstic en contínua evolució. Ens referim al període inicial del poder proletari, comparable a la situació que ha travessat la dictadura proletària a Rússia durant els últims quatre anys i mig. No volem aventurar-nos en el problema de l'ordenament definitiu de les representacions en una societat comunista no dividida en classes, doncs no podem preveure totalment l'evolució que s'obrirà pas quan la societat s'aproximi a aquest estadi; podem solament entreveure que anirà en el sentit d'una fusió de tots els diferents organismes: polítics, administratius i econòmics, amb l'eliminació progressiva de tot element coercitiu i de la pròpia entitat Estat, com a instrument del poder de classe i de la lluita contra les altres classes supervivents. En el seu període inicial, la dictadura proletària té una tasca extremadament pesada i complexa que pot ser subdividida en tres esferes d'acció: política, militar i econòmica. El problema militar de la defensa interna i externa contra els assalts de la contrarevolució, així com el de la reconstrucció de l'economia sobre bases col·lectives, està basat en l'existència i en l'aplicació

d'un pla sistemàtic i racional d'ocupació de tots els esforços, en una activitat que ha d'arribar a ser fortament unitària malgrat utilitzar –és més, justament per utilitzar-les amb el major rendiment– les energies de tota la massa. En conseqüència, l'organisme que condueix en primer lloc la lluita contra l'enemic extern i intern, això és, l'exèrcit (i la policia) revolucionari, ha de fundar-se sobre una disciplina i una jerarquia centralitzada en mans del poder proletari: l'exèrcit roig és encara doncs una unitat organitzada amb una jerarquia constituïda de l'exterior, és a dir, pel govern polític de l'Estat proletari, i al mateix succeeix amb la policia i la magistratura revolucionàries. Aspectes més complexos té el problema de l'aparell econòmic que el proletariat vencedor construeix per tirar les bases del nou sistema de producció i de distribució. Aquí només podem recordar que la centralització és la característica que distingeix aquest aparell administratiu racional del caos de l'economia burgesa privada. Es tracta d'administrar totes les empreses en l'interès del conjunt de la col·lectivitat i en coordinació amb les exigències de tot el pla de producció i de distribució. D'altra banda, l'aparell econòmic i la disposició dels individus adscrits al mateix es modifica contínuament, no només com a resultat de la seva construcció gradual, sinó també com a conseqüència de les crisis inevitables en un període de tan vastes transformacions, i que va acompanyat de lluites polítiques i militars. D'aquestes consideracions s'arriba a la conclusió que en el període inicial de la dictadura proletària, encara que els consells en els diferents nivells han de donar lloc simultàniament a les designacions d'ordre legislatiu per a les instàncies superiors, i les designacions executives per a les administracions locals, és necessari deixar al centre l'absoluta responsabilitat de la gestió de la defensa militar, i la responsabilitat menys rígida de la gestió de la campanya econòmica; mentre que els òrgans locals serveixen per enquadrar políticament a les masses per a la seva participació en la realització d'aquests plans, i per al seu consentiment a l'enquadrament militar i econòmic, creant així les condicions de la seva més àmplia i contínua activitat possibles entorn dels problemes de la vida col·lectiva; canalitzant-la en la formació d'aquesta organització fortament unitària que és l'Estat proletari.

Aquestes consideracions, sobre les quals no ens estendrem, no tendeixen a provar que els organismes intermedis de la jerarquia estatal no hagin de tenir una possibilitat de moviment i d'iniciativa, sinó que serveixen per demostrar que no és possible teoritzar l'esquema de la seva formació com el d'una adhesió

precisa a les tasques efectives, militars o econòmiques, de la revolució, formant les agrupacions dels electors proletaris segons l'empresa productiva o la secció de l'exèrcit. El mecanisme de tals agrupacions no actua gràcies a aptituds especials inherents al seu esquema i a la seva estructura, i, per tant, les unitats que reagrupen als electors a la base poden formar-se segons criteris empírics, és més, es formaran de per si mateix segons criteris empírics, entre els quals poden estar la confluència en els llocs de treball com en els de habitació, o en la guarnició, o en el front, o en altres llocs de l'existència quotidiana, sense que es pugui excloure cap a priori o erigir-ho en model. Però, de totes maneres, el fonament de la representació estatal de la revolució proletària és una subdivisió territorial de circumscripcions, en el si de les quals tenen lloc les eleccions. Totes aquestes consideracions no tenen res d'absolut, i això ens porta a la nostra tesi que afirma que cap esquema institucional té valor de principi, i que la democràcia majoritària, entesa en el sentit formal i aritmètic, no és més que un mètode possible per coordinar les relacions existents en el si dels organismes col·lectius, i al com és impossible atribuir –des de qualsevol punt de vista– la presumpció intrínseca de necessitat i de justícia, ja que aquestes expressions no tenen per a nosaltres, els marxistes, cap sentit, i que, d'altra banda, no és el nostre propòsit el de substituir l'aparell democràtic criticat per nosaltres per un altre projecte mecànic d'aparell estatal exempt de per si mateix de defectes i d'errors.

Sembla que ja hem parlat bastant sobre el principi de la democràcia aplicat a l'Estat burgès, amb la pretensió d'abraçar totes les classes, i tot i que està aplicat exclusivament a la classe proletària com a fonament d'un Estat després de la victòria revolucionària. Ens falta agregar alguna cosa sobre l'aplicació del mecanisme democràtic dins de les relacions estructurals de les organitzacions que existeixen abans (i després encara) de la conquesta del poder: sindicats econòmics i partit polític.

Havent establert que una veritable unitat organitzativa és només possible sobre la base d'una homogeneïtat d'interessos entre els membres de la pròpia organització, és indiscutible que, ja que s'adhereix als sindicats i al partit sobre la base d'una decisió espontània de participar en certs tipus d'acció, el funcionament del mecanisme democràtic i majoritari dins d'ells pot ser examinat sense aplicar-li el tipus de crítica que li nega tot valor en el cas de l'artificiosa unificació constitucional de les diferents classes de l'Estat burgès –però sense deixar-nos confondre per

l'arbitrari concepte de la «santedat» de les opinions majoritàries.

Respecte al partit, el sindicat té el caràcter d'una identitat més completa d'interessos materials i immediats: dins dels seus respectius límits de categoria, el sindicat aconsegueix una gran homogeneïtat en la seva composició, i, d'organització d'adhesió voluntària pot tendir a esdevenir una organització a la qual s'adhereixin obligatòriament per definició tots els treballadors d'una categoria o indústria donada, la qual cosa succeirà en una certa fase de desenvolupament de l'Estat proletari. És indubtable que en aquest àmbit, el nombre segueix sent coeficient decisiu, i la consulta majoritària té un gran valor; però, a la seva consideració esquemàtica, s'ha d'agregar la dels altres factors que intervenen en el si de l'organització sindical: una jerarquia burocratitzada de funcionaris que la immobilitzen en el marc de la seva dominació, i els grups d'avantguarda que el partit polític revolucionari constitueix allí per conduir-ho al terreny de l'acció revolucionària. En aquesta lluita, els comunistes demostren sovint que els funcionaris de la democràcia sindical violen el concepte democràtic i que els importa una blea la voluntat de la majoria. És just fer això per demostrar que els actes dels dirigents sindicals de dretes estan en contradicció amb la mentalitat democràtica que ostenten, tal com es fa amb els burgesos liberals cada vegada que defrauden i coarten la consulta popular; malgrat no fer-nos il·lusions que aquesta, encara que fos efectuada lliurement, resoldria els problemes que pesen sobre el proletariat. És just i oportú fer-ho, perquè en els moments en els quals les grans masses es posen en moviment sota la pressió de les situacions econòmiques, és possible capar la influència dels funcionaris (que és una influència extraproletària provinent, si bé no oficialment, de classes i de poders aliens a l'organització sindical), i acréixer la influència dels grups revolucionaris. En tot això no hi ha prejudicis «constitucionals», i per tal de ser entesos per la massa i poder demostrar-li que actuen en el sentit dels seus interessos ben interpretats, els comunistes poden i han de comportar-se de forma elàstica enfront dels cànons de la democràcia sindical interna; per exemple, no hi ha cap contradicció entre aquestes dues actituds tàctiques: assumir la representació minoritària en els organismes directius del sindicat en quan els estatuts ho permetin, i sostenir que aquesta representació estatutària ha de ser suprimida a fi de tornar més àgils els òrgans executius, amb prou feines els hàgim conquistat. El que ens ha de guiar en aquesta qüestió és l'anàlisi

atenta del procés de desenvolupament dels sindicats en la fase actual: es tracta d'accelerar la seva transformació, d'òrgans de les influències contrarevolucionàries sobre el proletariat, en òrgans de la lluita revolucionària; els criteris d'organització interna no tenen un valor en si mateixos, sinó en la mesura en què es coordinen amb aquests objectius.

Queda finalment per examinar l'organització del partit, els caràcters del qual han estat ja abordats a propòsit de l'engranatge de l'Estat proletari. El partit no parteix d'una identitat d'interessos econòmics tan completa com el sindicat però, en compensació, constitueix la unitat de la seva organització no ja sobre l'estreta base de categoria, com aquest últim, sinó sobre la base més àmplia de la classe. El partit no només s'estén en l'espai sobre la base del conjunt de la classe proletària, fins a tornar-se internacional, sinó també en el temps: és a dir, el partit és l'òrgan específic la consciència i l'acció del qual reflecteixen les exigències de la victòria al llarg de tot el camí de l'emancipació revolucionària del proletariat. Quan estudiem els problemes de l'estructura i de l'organització interna del partit, aquestes notòries consideracions ens obliguen a tenir en compte tot el procés de la seva formació i de la seva vida en relació amb les complexes tasques a les quals respon. Al final d'aquest llarg treball, no podem entrar en els detalls del mecanisme que hauria de regir en el partit les consultes de la massa dels seus adherents, el reclutament i el nomenament dels responsables en tota la jerarquia. És indubtable que, fins ara, el millor és atènyer-se, en general, al principi majoritari. Però, tal com ho hem subratllat amb insistència, no hi ha cap raó per fer un principi d'aquesta ocupació del mecanisme democràtic. Al costat d'una tasca de consulta, anàloga a la legislativa dels aparells d'Estat, el partit té una tasca executiva, que en els moments suprems de la lluita correspon senzillament a la d'un exèrcit, i que exigiria el màxim de disciplina jeràrquica. De fet, en el complex procés que ens ha portat a la constitució de partits comunistes, la formació de la jerarquia dels mateixos és un fet real i dialèctic que té orígens llunyans, i que correspon a tot el passat d'experiència i d'exercici del mecanisme del partit. No podem admetre que una designació de la majoria del partit sigui a priori tan feliç en les seves decisions com la d'aquest jutge sobrenatural i infal·lible que, segons la creença d'aquells per als qui la participació de l'Esperit Sant en els conclave és un fet cert, designa als caps de les col·lectivitats humanes. Fins a en una organització en la qual, com en el partit, la composició de la massa és el resultat d'una selecció, a través de l'espontània adhesió voluntària, i d'un control del reclutament, la decisió de

la majoria no és de per si mateix la millor; si pot contribuir a un millor rendiment de la jerarquia operant, executiva, del partit, és només com a resultat de la convergència en el treball concorde i ben encaminat. Aquí no proposem encara reemplaçar-ho per un altre mecanisme, ni estudiem detalladament per quin podria ser-ho. Però és segur que és admissible una organització que s'alliberi cada vegada més dels convencionalismes del principi de la democràcia; i no ha de ser rebutjada amb fòbies injustificades, quan es pogués demostrar que altres elements de decisió, d'elecció i de resolució dels problemes, es presenten més conformes a les exigències reals del desenvolupament del partit i de la seva activitat, en el marc de l'esdevenir històric.

Als nostres ulls, el criteri democràtic és fins al present un accident material per a la construcció de la nostra organització interna i per a la formulació dels estatuts del partit: no és la plataforma indispensable. Heus aquí per què nosaltres no erigim en principi la coneguda fórmula del «centralisme democràtic». La democràcia no pot ser per nosaltres un principi, mentre que, indubtablement, el centralisme ho és, perquè les característiques essencials de l'organització del partit han de ser la unitat d'estructura i de moviment. El terme centralisme és suficient per expressar la continuïtat de l'estructura del partit en l'espai; i per introduir el concepte essencial de la continuïtat en el temps, és a dir, en l'objectiu al qual es tendeix i en la direcció en la qual s'avança cap als successius obstacles que han de ser superats; és més, lligant aquests dos conceptes essencials d'unitat, nosaltres proposaríem dir que el partit comunista funda la seva organització sobre el «centralisme orgànic». Així, alhora que es guarda de l'accidental mecanisme democràtic aquest tant que podrà servir-nos, eliminarem l'ús del terme «democràcia», tan volgut pels pitjors demagogs i impregnat d'ironia per tots els explotats, els oprimits i els enganyats; regalant-ho, com és aconsellable, per al seu ús exclusiu, als burgesos i als campions del liberalisme, fins i tot quan aquest porta la disfressa de qualsevol de les seves postures extremistes.